

In memoria

ПАМ'ЯТІ ПРОФЕСОРА ВАСИЛЯ ГРЕЩУКА

По-весняному сонячною погодою, виблискуванням церковних бань у небесній голубизні, розкішним білопінним буянням цвіту, велелюддям на храмовому подвір'ї зустріли Старі Кривотули в Шуткову неділю свого уродженця Василя Васильовича Грещука – відомого українського мовознавця, доктора філологічних наук, професора кафедри української мови Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, який 11 квітня 2025 р. на 76-му році відійшов у засвіти. Зустріли у глибокій скорботі, щоби віддати йому шану і провести в останню

земну путь, яку так несподівано обірвала хвороба. У затишному храмі архистратига Михаїла УГКЦ прощалися зі світлої пам'яті Василем Васильовичем родичі, знайомі, колеги, наукові вихованці. Вкарбувалися в пам'ять слова священника – місцевого пароха – про те, яким згадуватимуть Василя Васильовича: наполегливою працею і талантом досягнувши чималих висот у науковому світі, він був простим і щирим у спілкуванні з односельцями. Серед могил найрідніших – мами, тата, рідного брата – знайшов останній спочинок. Хотів, щоби поховали його саме там, у тому куточку Тисменицького району Івано-Франківської області, де 2 червня 1949 року розпочав свою життєву мандрівку.

У батьківському селі навчався у Старокривотульській восьмирічці, а опісля продовжив освіту в Отинійській середній школі. 1970-го року з відзнакою закінчив український відділ філологічного факультету Івано-Франківського державного педагогічного інституту імені Василя Стефаника (тепер Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника). Відтак деякий час працював учителем рідної мови та літератури у восьмирічній школі села Мочулище Дубровицького району на

Рівненщині, згодом – у Петрівській середній школі на Івано-Франківщині.

1979 року В.Грещук захистив кандидатську дисертацію, присвячену українському словотвору, – «Словотвірна й лексико-семантична структура українських деадек'єтивів на -ість, ство, -ота, -ина, -изна». Науковим керівником був професор І.Ковалик, про якого Василь Васильович завжди згадував зі вдячністю й теплом. З 1977 року В.Грещук працював у Прикарпатському національному університеті: спочатку асистентом, із 1980 р. – старшим викладачем, із 1983 р. – доцентом, а, блискуче захистивши 1993 року докторську дисертацію «Типологія українського відприкметникового словотвору» (науковий консультант – проф. А.П.Грищенко), з 1994 р. – професором кафедри української мови. Деякий час виконував адміністративну роботу – обіймав посаду декана філологічного факультету. Понад 30 років (1992 – 2023 рр.) очолював колектив кафедри української мови. Саме завдяки йому кафедра відома в науковому світі насамперед як дериватологійний осередок, хоча зараз на ній згуртовані фахівці різних мовознавчих напрямків та шкіл.

Натхненний учень і вірний послідовник ідей свого вчителя – професора Івана Івановича Ковалика, Василь Васильович як науковий керівник виплекав плеяду словотворців, які успішно працюють у багатьох закладах вищої освіти України. Однак словотвором не обмежувалися зацікавлення В.Грещука. Він належав до вчених із широким дослідницьким діапазоном. У полі його наукових інтересів були теоретичні питання словотвору, проблеми історії української літературної мови, семасіології, діалектології, мови художньої літератури тощо. Його виважені, обґрунтовані розлогі доповіді й короткі виступи про найрізноманітніші лінгвістичні проблеми неодноразово лунали на численних конференціях, симпозіумах, зустрічах, круглих столах як в Україні, так і за її межами. Активна мовознавча діяльність В.Грещука сприяла тому, що він був учасником наукових заходів у Варшавському, Вроцлавському, Люблінському, Ягеллонському університетах, у природничо-гуманітарному університеті в Седльце (Польща), Оломоуцькому університеті (Чехія), Мінському інституті іноземних мов, Гродненському університеті (Білорусь), Українському вільному університеті в Мюнхені (Німеччина) та ін.

В.Грещук був ініціатором і організатором трьох всеукраїнських наукових конференцій, присвячених сучасним проблемам української діалектології, на базі Прикарпатського національного університету та його структурного підрозділу – Коломийського інституту (2008, 2010, 2012 рр.), брав участь в організації XIV Всеукраїнської ономастичної конференції (2011 р.), був співініціатором і співорганізатором наукових конференцій, присвячених ювілеям мовознавця І.Ковалика.

Про високий рівень В.Грещука як науковця свідчать понад 300 його публікацій, які характеризуються актуальністю, новизною та глибиною студій. Його доробок охоплює монографії як одноосібні, так і написані у співавторстві: «Український відприкметниковий словотвір» (1995 р.), «Василь Стефаник – художник слова» (1996 р., у співавт.), «Євген Желехівський у національно-культурному відродженні України» (1999 р., у співавт.), «Етнос. Соціум. Культура: регіональний аспект» (2006 р., у співавт.), «Нариси з основоцентричної дериватології» (2007 р., у співавт.), «Студії з українського мовознавства» (2009 р.), «Південно-західні діалекти в українській художній мові» (2010 р., у співавт.), «Aktualne problemy językoznawstwa słowiańskiego» (2012 р., у співавт.), «Тарас Шевченко: погляд з третього тисячоліття» (2015 р., у співавт.), «Діалектне слово в тексті та словнику» (2015 р., у співавт.), «Словотвір і текст» (2022 р., у співавт.), «Епітети, порівняння та фраземи в новелах Василя Стефаника» (2025 р., у співавт.) та ін.

В.Грещук був редактором-упорядником багатьох українознавчих збірників: «Іван Огієнко і національно-духовне відродження України» (1992 р.), «Просвіта: історія, постаті, чин» (1993 р.), «Українознавство: документи, матеріали, раритети» (1999 р.), «Українська мова: навчально-методичні та виховні аспекти» (1999 р.), «Українська мова в освіті» (2000 р.), «Актуальні проблеми українського словотвору» (2002 р.) та ін.

Багато зусиль доклав В.Грещук до такої часозатратної, однак благородної й потрібної справи, як популяризація життя, діяльності та ідей видатних українців минулого і сьогодення, упорядкувавши й випустивши у світ окремими виданнями матеріали про них: «Іван Могильницький. Відомість о руском язичі» (2003 р.), «Іван Ковалик. Вчення про словотвір. Вибрані праці» (2007 р.), «Листування Івана Франка та Бодуена де Куртене» (2008 р.) тощо.

В.Грещук залишив напрацювання і в царині лінгвістичної персонології – наукове видання «Українські мовознавці: нотатки» (2020 р., у співавт.), у якому натхненно і зі вдячністю розповів про І.Ковалика, В.Німчука, Т.Возного, Н.Клименко, Н.Гуйванюк, А.Грищенка, М.Паночка, М.Демського, А.Залеського та інших мовознавців, яких знав особисто.

Професор В.Грещук був головою редакційної ради «Вісника Прикарпатського університету», головним редактором науково-теоретичного журналу Інституту українознавства Прикарпатського університету імені Василя Стефаника «Українознавчі студії», членом редколегії науково-теоретичного журналу Інституту української мови НАН України «Українська мова».

В.Грещук безпосередньо причетний до формування українських наукових кадрів. І не тільки як науковий керівник та консультант (підготував двох докторів, 27 кандидатів філологічних наук і одного доктора

філософії), а й як заступник голови спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій у Прикарпатському національному університеті, член спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій у Львівському національному університеті імені Івана Франка і член спеціалізованої вченої ради Дрогобицького національного педагогічного університету імені Івана Франка.

Аспіранти Василя Васильовича, перед якими він відкрив наукові обрії, із приємністю згадують його слова про те, що аспірант – це той, хто шукає. Кожному своєму науковому вихованцеві на початку навчання в аспірантурі він давав добру пораду «читати, начитуватися; набиратися знань, як жаба мулу». А ще ми згадуємо його як наукового керівника, який спрямовував, підказував, ділився своїм поглядом на наші дисертаційні проблеми, але ніколи не нав'язував свої думки, не обмежував нашої самостійності в наукових пошуках. У часи, коли про інтернет ще не чули, а опрацьовувати джерела, яких не було в університетській бібліотеці, змушені були їздити до Києва у «вернадку», Василь Васильович радо ділився науковою літературою зі своєї домашньої бібліотеки.

За особисті заслуги в розвитку української науки, за багаторічну плідну педагогічну, наукову, виховну та громадську діяльність В.Грещук удостоєний премії імені Василя Стефаника (1999 р.), премії голови Івано-Франківської обласної державної адміністрації та голови обласної ради в номінації «Відомий науковець року» (2010 р.), почесних звань «Заслужений діяч науки і техніки України» (2014 р.) та «Почесний професор Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» (2024 р.), нагороджений Почесною грамотою Міністерства освіти і науки України, Почесною грамотою імені Президента НТШ Михайла Грушевського Наукового товариства ім. Шевченка в Америці (2001 р.), медаллю «За заслуги перед Прикарпаттям» (2012 р.), медаллю «За заслуги перед університетом» (2019 р.) та багатьма іншими відзнаками. Вагомий внесок В.Грещука в розвиток української мовознавчої науки та у справу плекання наукових кадрів поціновано, крім рідного університету, багатьма відзнаками інших закладів вищої освіти України: грамотами від керівництва Львівського національного університету імені Івана Франка, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Донецького національного університету імені Василя Стуса, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Дрогобицького національного педагогічного університету імені Івана Франка.

Переймаючись долею української мови й українськості загалом, наприкінці 1996-го року В.Грещук організував та очолив Інститут українознавства при Прикарпатському університеті. Метою його створення було об'єднання творчого колективу провідних учених гуманітарного й суспільного профілів для розв'язання низки наукових проблем україно-

знавства, що виникають на перетині різних галузей. Із того часу зроблено дуже багато для розширення знань про Україну, її мову, державність, культуру, історію тощо, повернуто із забуття чимало імен славних українців, відкрито для широкого загалу різножанрові праці, які довгий час були забороненими, однак і досі не втратили своєї цінності й актуальності.

Він також заснував та видавав з 1999 р. до 2019 р. (усього 20 випусків) науково-теоретичний журнал «Українознавчі студії».

Спільно з Інститутом української мови НАН України В.Грещук був ініціатором створення 2001 року Прикарпатського дериватологічного центру імені Івана Ковалика, основні завдання якого полягали у визначенні й опрацюванні актуальних проблем українського словотвору; сприянні координації науково-дослідної роботи в ділянці українського словотвору академічних науково-дослідних установ та мовознавчих кафедр вищих навчальних закладів; організації та проведенні наукових конференцій із актуальних проблем словотвору української мови; наданні науково-методичної допомоги з питань вивчення словотвору в середній і вищій школі; збиранні матеріалу до повної бібліографії зі словотвору української мови; виявленні перспективних дериватологів із числа випускників закладів вищої освіти і сприянні їхній науковій діяльності.

Василь Грещук ініціював (був автором ідеї та концепції і відповідальним редактором) та разом із авторським колективом (Роман Бачкур, Валентина Грещук, Іван Думчак, Лілія Париляк, Віра Пітель) реалізував унікальний лексикографічний проєкт – словник у двох томах «Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові» (1 том – 2019 р., 2 том – 2020 р.) з додатком «Онімна лексика» (2023 р.).

Багато встиг зробити за своє життя професор Василь Грещук.

А скільки ще міг би зробити... На жаль, пишу в умовному способі...

...Кинувши, за українським звичаєм, грудочку землі на місце останнього спочинку Василя Васильовича в його рідному селі, помолившись за блаженний спокій душі, кожен із присутніх на похороні у смутку залишився зі своїми думками і спогадами про нього – спогадами про друга, колегу, науковця, наставника, патріота – багатогранну Особистість.

Людина живе доти, доки її пам'ятають.

Пам'ятатимемо...

Любов Пена, м. Івано-Франківськ